

İLELÜ'L-HADİS

VIII. (XIV.) asırdan İbn Receb el-Hanbelî'ye ait iki eser öne çıkar. İbnü'l-Cevzî'nin *el-İlelü'l-mütenâhiye fi'l-eḥādîşi'l-vâhiye* adlı eseri başlıkları, konuları işleyiş tarzı ve içerdiği hadisler bakımından yine kendisine ait *Kitâbü'l-Mevzû'ât'a* benzemektedir. 1579 hadis rivayetine yer veren İbnü'l-Cevzî, illetleri tesbit ederken erken dönem ilel müelliflerinin yanı sıra Nesâî, İbn Hibbân, İbn Adî ve Hatîb el-Bağdâdî gibi isimlerin görüşlerine de yer verir. İbnü'l-Cevzî'nin bu eseri üzerine Zehebî bir muhtasar kaleme almıştır (*Telḥîşu Kitâbi'l-İleli'l-mütenâhiye*, nşr. Ebû Temîm Yâsir b. İbrâhîm b. Muhammed, Riyad 1419/1998). İbn Receb el-Hanbelî ise Tirmizî'nin *el-Câmi'*ine şerh yazarken bunun bir parçası olarak ilel bölümünü de şerhetmiştir. Onun Tirmizî şerhinin tamamına yakını kayıp olmasına rağmen ilel üzerine yazdığı bu kısım mevcuttur ve *Şerḥu 'İleli't-Tirmizî* adıyla basılmıştır. İbn Receb el-Hanbelî burada şerhin yanı sıra ilelü'l-hadîs hakkında birtakım küllî kaideler ve faydalı bilgiler de verir. Güvenilir râvilerin kendi aralarındaki mertebeleri ve belirli durumlara bağlı olarak haklarında nisbî cerh ve ta'dîl değerlendirmesi yapılmış râviler kitapta genişçe ele alınan konulardandır. Önceki dönemlerin tenkit anlayışını başarılı biçimde aktaran İbn Receb el-Hanbelî'nin eseri aynı zamanda müteahhirîn döneminde önemli giderek artan küllî düşünme biçimini ilel konusu özelinde ortaya koymasıyla da kıymetlidir. İlelü'l-hadîs disiplinini nazarı ve tatbikî yönlerini dengeli biçimde vermesi eserin bir diğer özelliğidir.

Çağdaş dönemde Arapça'da çok zengin bir ilelü'l-hadîs literatürü teşekkül etmiştir. Özellikle son yirmi yılda gelişen hadis tenkidine dair ilmî araştırma ve tartışmaların merkezinde çoğu zaman ilel konusu bulunur (bir kısmı bibliyografyada zikredilen Arapça ilel literatürünün topluca görmek için bk. Dârekutnî, neşredenin giriş, I, 47-56; İbrâhîm b. es-Siddîk, I, 68-89; Fahl, I, 54-69; Brown, s. 38-41). Türkçe ilel literatürü için de şu örnekler verilebilir: Kudret Karaçam, *İlel Edebiyatı ve Kuralları* (yüksek lisans tezi, 2004, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü); Rahile Yılmaz, *İbn Ebi Hâtim er-Râzî'nin İlelü'l-Hadîs Adlı Eserinde Vasledilmekle İletli Saydığı Mürsel Rivayetler* (yüksek lisans tezi, 2008, MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü); Muhittin Düzenli, *Hadislerde Gizli Kusurlar: İlet ve Şâz* (İstanbul 2016); a.mlf., "Bir Tenkit Terimi Olarak "Sülûkü'l-Câdde" (İslâm Araştırmaları Dergisi, sy. 30 [2013], s. 1-23); Ömer Faruk Akpınar, *Rivayet Asrında İlet -Bezzâr*

Örneği- (doktora tezi, 2018, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü); Ayşe Güler, *İlet Sebebi Olarak Teferrüd -el-İlelü'l-Kebîr Özelinde-* (yüksek lisans tezi, 2018, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü); Yavuz Köktaş, "Müslim'in *Sahîh*'ine Yapılan En Eski Tenkid: Ebu'l-Fadl el-Herevî'nin *İlelü'l-ahâdis fi Kitâbi's-Sahîh li-Müslim* Adlı Eserinin Takdim ve Tercümesi" (*Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, V/3 [2005], s. 29-56).

BİBLİYOGRAFYA :

Yahyâ b. Maîn, *et-Târîh*, I-IV, tür.yer.; İbn Ebû Hâtim, *'İlelü'l-hadîs* (nşr. Ebû Ya'kûb Neş'et b. Kemâl el-Misrî), Kahire 1423/2003, I-IV; Dârekutnî, *el-İlel* (nşr. Mahfûzürrahman Zeynullah es-Silefî), Riyad 1405-16/1985-96, I-XI; Hâkim en-Nisâbü'rî, *Ma'rîfetü 'ulûmi'l-hadîs* (nşr. Ahmed b. Fâris es-Sellûm), Beyrut 1424/2003, s. 359-375; Ebû Ya'lâ el-Hallî, *el-İrşâd fi ma'rîfeti 'ulemâ'l-hadîs* (nşr. M. Saîd b. Ömer İdrîs), Riyad 1409/1989, I, 160-163; Hatîb el-Bağdâdî, *el-Câmi' li-ahlâkı'r-râvî ve âdâbi's-sâmî'*, Beyrut 1424/2003, s. 353, 425-427; Ebû'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, *et-Taḥyîd ve'l-izâh* (İbnü's-Salâh, *'Ulûmü'l-hadîs* içinde, nşr. Tânk b. Avazullah), Riyad-Kahire 1429/2008, III, 161-254; İbn Hacer el-Askalânî, *Nüket 'alâ Kitâbi İbni's-Salâh* (İbnü's-Salâh, *'Ulûmü'l-hadîs* içinde, nşr. Tânk b. Avazullah), Riyad-Kahire 1429/2008, III, 161-254; Süyûtî, *Tedribü'r-râvî* (nşr. Muhammed Avvâme), Medine-Cidde 1437/2016, III, 341-383; Hammâm Abdurrahîm Saîd, *el-İlel fi'l-hadîs: Dirâse menhecîyye fi ḍav'i Şerḥi 'İleli't-Tirmizî li'İbn Receb el-Hanbelî*, Amman 1400/1980; İbrâhîm b. es-Siddîk, *'İlmü 'ileli'l-hadîs min hilâli kitâbi Beyâni'l-vehm ve'l-ihâm el-vâkı'ayn fi kitâbi'l-Aḥkâm li-Ebi'l-Hasan İbni'l-Kaṭṭân el-Fâsî*, Rabat 1415/1995, I-II; Hamza Abdullah el-Melîbârî, *el-Hadîsü'l-ma'lûl: Kavâ'id ve ḍavâbiṭ*, Beyrut 1416/1996; Nüreddin İtr, *Menhecü'n-naḥd fi 'ulûmi'l-hadîs*, Dimaşk 1418/1997, s. 447-454; Mâhir Yâsin el-Fahl, *Eşerü 'ileli'l-hadîs fi ihtilâfi'l-fukahâ'*, Amman 1420/2000; a.mlf., *el-Câmi' fi'l-ilel ve'l-fevâ'id*, Demmâm 1431, I-V; Ali b. Abdullah es-Sayyâh, *Cühûdü'l-muḥaddîşîn fi beyâni 'ileli'l-hadîs*, Riyad 1425; Ebû Süfyân Mustafa Bâhû, *el-İlle ve ecnâsühâ 'inde'l-muḥaddîşîn*, Tanta 1426/2005; M. Mücîr el-Hatîb, *Ma'rîfetü medâri'l-İsnâd ve beyânü mekânethi fi 'ilmi 'ileli'l-hadîs*, Riyad 1428/2007, I, 177-556; İbrâhîm b. Abdullah el-Lâhim, *Muḳârenetü'l-merviyât*, Beyrut 1433/2012, I-II; Ahmed Ma'bed Abdülkerîm – M. Nasr ed-Desûkî el-Lebbân, *'İlelü'l-hadîs beyne'l-ḳavâ'id n-nazariyye ve'l-tatbîkî'l-amelî*, Kahire 1437/2015; Abdülğanî M. Nâdir Addâ, *el-Karâ'in ve eşeruhâ fi ta'lîli'l-eḥādîs*, Beyrut 1438/2017; Hüseyin Sâmî Şîr Ali, *'İlmü 'ileli'l-hadîs: 'İlelü'l-esânîd*, Beyrut 1438/2017; J. Brown, "Critical Rigor vs. Juridical Pragmatism: How Legal Theorists and Ḥadîth Scholars Approached the Backgrowth of İsnâd in the Genre of 'İlal al-Ḥadîth", *Islamic Law and Society*, XIV/1, Leiden 2007, s. 1-41.

MUSTAFA MACİT KARAGÖZOĞLU

İLERİ

(إلیری)

1919-1924 yılları arasında
İstanbul'da yayımlanan
günlük siyasî gazete.

Celâl Nuri'nin (İleri), 1 Kânunusânî 1334'te (1 Ocak 1918) İstanbul'da çıkarılmaya başladığı *Âtî* gazetesi, 10 Şubat 1335 (1919) tarihli 393. sayısında yayımlanan "Matbuata Kelepçe Veruluyor" başlıklı imzasız bir yazı ve Celâl Nuri'nin Sadrazam Ahmed Paşa kabinesini tenkit eden başyazısı sebebiyle aynı gün süresiz olarak kapatılmışsa da ertesi günden itibaren *İleri* adıyla çıkmaya başlamıştır. *İleri* 10 Mart 1336 (1920) tarihinde kapatılınca *Ahvâl* adıyla yayımını sürdürmüş, İstanbul'un İtilâf devletlerince işgali günlerinde yayımı durdurulunca da tekrar *İleri* adıyla yayımına devam etmiştir. *İleri* gazetesinde yer alan fikir yazılarının daha çok I. Dünya Savaşı, Rus İnkılabı, Mütareke, Millî Mücadele, I. Büyük Millet Meclisi, saltanatın kaldırılması, Lozan Antlaşması, Cumhuriyet'in ilânı ve hilâfetin kaldırılması konularında yoğunlaştığı görülmektedir.

Mondros Mütarekesi'ni takip eden aylarda Celâl Nuri, Batılı bir devletin mandasını kabul etme fikrini şiddetle reddederek bu konuda hazırladığı lâyhada tarafsız devletlerden Türkiye'nin sınırlarını çizmelerini istemiş, kanun teklif etme hakkına sahip bir Meclis-i A'yân kurulmasını, bu meclisin bir kısım üyelerinin memleketin seçkin şahsiyetlerinden, diğer bir kısmının da düvel-i muazzamanın tavsiye edeceği yabancı devletlerden seçilip padişah tarafından tayin edilmesini teklif etmiştir (*İleri*, 1 Ağustos 1335).

Kuvâ-yi Milliye karşısındaki tavri başlangıçta açık olmayan gazetede Celâl Nuri'nin "Sivas Kongresi Hey'et-i Temsilîyyesi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne" (*İleri*, 12 Teşrînievvel 1335) başlıklı yazısından itibaren Kuvâ-yi Milliye desteklenmeye başlanır. Bununla beraber Kuvâ-yi Milliye'nin görevinin muvakkat olduğu da vurgulanır. İstanbul'un işgal edilmesi (16 Mart 1920) ve Celâl Nuri'nin tutulanıp Malta'ya sürülmesinden sonra *İleri* bazan kapanarak, bazan da ismini değiştirerek yayımını sürdürmeye çalışır. 3 Kasım 1921'de sürgünden dönen Celâl Nuri Ankara'ya geçer ve Gelibolu mebusu sıfatıyla I. Büyük Millet Meclisi'ne katılır. Bu tarihten itibaren de *İleri* Millî Mücadele'nin âdeta sözcüsü olur. Celâl Nu-

Âti gazetesinin 25 Rebiülevvel 1336 tarihli ilk sayfasından bir detay

zılarında Cumhuriyet'in bizim için yeni bir idare tarzı olmadığı ve "şer'-i şerife" aykırı düşmediği görüşü üzerinde durmuştur. Cumhuriyet'in ilânından sonra gazetedeki yayımlanan yazılar, bir yandan bu yeni rejimin yumuşatılıp bünyemize nasıl uydurulacağı, bir yandan da muhaliflerin nasıl susturulacağına dair teklif ve görüşleri ihtiva etmektedir.

Hilâfetin kaldırılmasından önce *İleri* gazetesinde halife ve hilâfetle ilgili yazılarda genellikle saygılı bir üslup kullanılmış, ancak bu tavır "Hilâfet ve Âlem-i İslâm" başlığını taşıyan imzasız yazıyla (26 Şubat 1340) değişmeye başlamıştır. Bu yazıda bütün İslâm âlemine ait bir makam olan hilâfetin tahsisatının yalnız Türk'ün zayıf omuzlarına yükletilmesinin ne dereceye kadar doğru olduğu sorulmaktadır. "İleri!" başlığını taşıyan ertesi günkü yazıda Celâl Nuri millî hükümetin, hareketine engel olması ortademe bütün "mâzi süprüntüleri"ni muhtadan kaldıracaklarını söylemektedir. *İleri*'nin 28 Şubat 1340 (1924) tarihli sayısında "Hilâfet Makamı'nın İlgası" haberi, teklifin sahibi olan mebusların halife ve hilâfeti küçük düşürücü cümleleriyle verilmiştir. Bu dönemde hükümetin resmî yayın organı gibi hareket eden gazete bu açıdan Cumhuriyet'in ilk yılları konusunda önemli bir kaynak teşkil eder.

ri'nin Kânûn-ı Esâsî Encümeni reisi olmasıyla gazetenin bundan sonraki yayın döneminde I. Büyük Millet Meclisi'nin çalışmalarına geniş şekilde yer verilerek meclisteki bazı şahsiyetler daha yakından tanıtılır ve Ankara'nın o günlerdeki havası anlatılır.

Saltanatın kaldırılması üzerine *İleri* gazetesi mecliste yapılan konuşmaları, verilen takrirleri, alınan kararı ve bunun mecliste ve Ankara sokaklarındaki ilk tepkilerini hemen o gece yazmıştır. Gazetenin bu andan itibaren Osmanlı tarihine karşı olumsuz bir tavır takındığı ve yeni siyasî otoritenin yerleşebilmesi için büyük çaba harcadığı görülmektedir. Gazete Suphi Nuri'yi Lozan'a göndermek suretiyle başş görüşmelerinin bütün safhalarını okuyucularına aktarmış, antlaşmayı büyük bir başarı olarak takdim etmiş ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde tasdik edilmesini yönünde yayım yapmıştır.

İleri gazetesinde Eylül 1923'ten itibaren Cumhuriyet'le ilgili haber ve yorumlar görülmeye başlar. Celâl Nuri'nin bu sırada Kânûn-ı Esâsî Encümeni'nde mazbata muharriri olması, Cumhuriyet'in ilânıyla ilgili ilk haberleri asıl kaynağından alma ve yayımlama konusunda gazeteyi avantajlı duruma getirir. 26 Eylül 1339 (1923) tarihinde yayımlanan "Cumhûriyyet-i Se-

niyye" adlı başmakalesiyle Cumhuriyet'in lehine bir kamuoyu oluşturma çabası içine giren Celâl Nuri, daha sonraki bazı ya-

İleri gazetesinin Âti'nin kapatıldığını bildiren 10 Cemâziyelevvel 1337 tarihli nüshasından bir detay

İLERİ

İleri gazetesinin kapanması da olaylı olmuştur. 9 Eylül zaferi üzerine İstanbul'dan kaçan Rum ve Ermeniler'in Lozan Antlaşması'ndan sonra kanunsuz yollarla tekrar yurda dönmelerine kolaylık sağlayan birtakım devlet memurlarının, bu arada bazı mebusların suçlu bulunmasının yanında Yunus Nadi ve Kılıç Ali Bey'in dahil olduğu bir iş komitesi teşkil etmek istenmiştir. Komitenin maksadı imtiyaz almak, İstanbul ve Ankara'daki resmî dairelerde iş takibi yapmak ve bu yolla toplanacak parayı bölüşmektir (*İleri*, 24 Temmuz 1340). Celâl Nuri, "Mebûsların Masuniyeti" adlı makalesinde bu meseleyi ele almış ve mebusların dokunulmazlıklarının kaldırılmasını meclisten talep etmelerini ve mahkeme huzurunda temize çıkmalarını istemiştir. Bu neşriyat üzerine Kılıç Ali, arkadaşı Rauf Bey'le (Orbay) birlikte *İleri* gazetesine giderek tabancasının kabzasıyla Celâl Nuri'yi başından yaralamış, gazete, ertesi gün olayı Celâl Nuri'nin başı sargılı bir fotoğrafıyla manşetten vermiştir (31 Temmuz 1340). Bu tarihten itibaren *İleri* gazetesineyle *Cumhuriyet* gazetesi arasında dönemin dik-kate değer basın kavgalarından biri yaşanmıştır. Bu kavgada *İleri* Cumhuriyet'in sahtekârlık değil fazilet, dürüstlük ve açıklık rejimi olduğunu savunur. Ancak bütün önemli mevkiler Celâl Nuri'nin muhalifleri tarafından tutulmuş olduğu için yapılan tahkikat neticesinde yaralama hadisesinin bir "cünha" mahiyetinde olduğu kabul edilir (*İleri*, 18 Ağustos 1924) ve gazete 1 Kânunuevvel 1340 (1924) tarihinde kapanır.

İleri gazetesinde dil ve edebiyat üzerine bilhassa edebî şahsiyet ve eserler hakkında tenkit mahiyetinde yazılar yayımlanmış, hikâye ve roman tefrikaları ile şiirlere de yer verilmiştir. Gazetenin dili Arapça, Farsça kelime ve terkiplerle doludur ve gününe göre oldukça ağır sayılır.

İleri'nin yazar kadrosunda Celâl Nuri ve Suphi Nuri'nin yanı sıra başlıca şu isimler bulunmaktadır: Hüseyin Rahmi (Gürpınar), Abdülhak Hâmid (Tarhan), Rıza Tevfik (Bölükbaşı), Faik Âli (Ozansoy), Süleyman Nazif, Sâmipaşazâde Sezâi, Ali Emîrî, Mehmed Zeki, Rauf Yektâ, Mehmed Atâ, Hüseyin Dâniş (Pedram), Sedat Simavi, Kılıçzâde Hakkı, Fatma Aliye, Ercüment Ekrem (Talu), Aka Gündüz, Selim Nüzhet (Gerçek), Sâlih Zeki, Yahya Kemal (Beyatlı), Rüşen Eşref (Ünaydın), Bahâeddin Tevfik, Ahmed Mazhar Müfit (Kansu), Feridun Fikri (Düşünsel), Abdülhak Şinasi (Hisar), İbnürrefik Ahmed Nuri (Sekizinci),

Cenab Şahabeddin, Halil Lutfi (Dördüncü), Ziya Gökalp, Mahmud Esad (Bozkurt).

BİBLİYOGRAFYA :

Yücel Özkaya, *Millî Mücadele'de Atatürk ve Basın (1919-1922)*, Ankara 1989, s. 36-37, 38; İzzet Öztoprak, *Kurtuluş Savaşında Türk Basını*, Ankara 1981, s. 5-6, 27, 112, 113, 207; Recep Duymaz, *Celâl Nuri İleri ve Âti Gazetesi* (doktora tezi, 1991), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, tür.yer.; "Âti", *TDEA*, I, 225; a.mlf., "Celâl Nuri İleri", *DİA*, VII, 242-245; Suphi Nuri İleri, "Gazetecilik Hâtıralarım", *Yeni Adam*, sy. 364-406, İstanbul 18 İkkânun 1941-18 İlkteşrin 1942; Michael Ursinus, "Klassisches Altertum und Europäisches Mittelalter im Urteil Spätosmanischer Geschichtsschreiber", *Zeitschrift für Türkeistudien*, II, Leverkusen 1989, s. 76; Necati Aksanyar, "Dönemin Aydınlarından Celâl Nuri'nin Mütareke ve Millî Mücadele'ye Bakışı", *TKA*, XXXI/1-2 (1993), s. 23-47.

RECEP DUYSMAZ

İLERİ, Celâl Nuri

(bk. CELÂL NURİ İLERİ).

İLERİ, Tevfik

(1911-1961)

Türk devlet adamı.

Rize'nin Hemşin kazasında doğdu. Babası Hâfız Celâl Efendi, annesi Fatma Hanım'dır. İlk ve orta öğrenimini İstanbul'da dedesinin yanında tamamladı. Yüksek Mühendis Mektebi'nden (İstanbul Teknik Üniversitesi) 1933'te mezun oldu. Bu okuldaki son yılında Millî Türk Talebe Birliği başkanlığına seçildi ve Türkçülük hareketlerinde etkili oldu. Razgrad'daki Türk mezarlığını tahrip eden Bulgar gençlerini protesto etmek, Türkçe'nin yaygın olarak kullanımını sağlamak ve yerli malını teşvik etmek için mitingler ve kampanyalar düzenlenmesinde öncülük etti.

Erzurum'da karayolları kontrol mühendisi (1933-1937), Çanakkale'de nâfia müdürü (1937-1942) ve Samsun'da nâfia mü-

dürü ve yedinci bölge müdürü (1942-1950) olarak görev yapan Tevfik İleri, 1950 seçimlerinde Demokrat Parti'den Samsun milletvekili seçildi. On yıl boyunca Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin faal bir üyesi sıfatıyla Ulaştırma bakanlığı (Mayıs-Ağustos 1950), Millî Eğitim bakanlığı (Ağustos 1950-Nisan 1953), meclis reis vekilliği (Kasım 1953-Ekim 1955), tekrar Millî Eğitim bakanlığı (Nisan-Kasım 1957), Devlet bakanlığı ve başbakan yardımcılığı (Kasım 1957-Ocak 1958), son olarak da Bayındırlık bakanlığı ve Millî Eğitim bakan vekilliği (Ocak 1958-Mayıs 1960) görevlerinde bulundu.

Bakanlıkları döneminde önemli icraatlar gerçekleştirdi. Din derslerinin ilkokulların müfredat programına alınması (1950), Türk Sanat Tarihi Enstitüsü'nün kurulması (1951), Türk kültür eserlerinin yayımının başlatılması (1951), yirmi yıl aradan sonra İmam-Hatip okullarının yeniden açılması (1951-1952), İstanbul'da Yüksek İslâm Enstitüsü'nün kurulması (1959-1960) bunlardan bazılarıdır. Ayrıca Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanmakta olan *İnönü Ansiklopedisi*'ni *Türk Ansiklopedisi* adıyla yeni bir yayın kurulu oluşturarak devam ettirdi (1952). Yine tek parti döneminde propaganda vasıtası olarak kullanıldığını düşündüğü Köy enstitülerini, köy çocuğu-şehir çocuğu ayırımını önlemek ve yapısında düzenlemeler yapmak için öğretmen okullarıyla birleştirdi (1952-1953).

1960 İhtilâli'nden sonra tutuklanarak Yassıada'ya götürüldü. Vatan cephesi kurmak, muhalefetin faaliyetini kısıtlayıp diktatörlük tesis etmek, meclisi çalıştırmamak, anayasayı ihlâl gibi suçlarla yargılandığı Yassıada mahkemesinde müebbet hapse mahkûm edildi. Fakat bir süre sonra hastalandı ve kaldırıldığı Ankara Hastahanesi'nde 1961 yılının son günü kanserden öldü. İyi bir hatip olan, idealist ve aktif bir mizacı bulunan Tevfik İleri, gelenekçi ve muhafazakâr bir düşünce yapısına sahip olup çevresinde daha çok milliyetçi fikirleriyle tanınmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Necip Fazıl Kısakürek, *Benim Gözümde Menderes*, İstanbul 1970, s. 224-229; Cahide [İleri] Aksoy, *Babam Tevfik İleri*, Ankara 1977, I; H. Rıdvan Çongur, *Büyük Türk Milliyetçisi Tevfik İleri*, Ankara 1987; Ahmet Kabaklı, "Bir Rahmet Borcu", *Tercüman*, İstanbul 7 Ocak 1962; Osman Turan, "Bir İdealist Gitti", *Yeni İstanbul*, İstanbul 23 Ocak 1962; Kadircan Kafılı, "Merhum Tevfik İleri", *Kudret*, 6 Ocak 1962; Ercüment Kuran, "Tevfik İleri'nin Türk Millî Eğitimine Hizmetleri", *TY*, XV/89 (1995), s. 53-55; "İleri, Tevfik", *TA*, XX, 74.

ŞABAN SİTEMBÖLÜKBAŞI

Tevfik İleri